

УДК 811.511.14

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ІЗ СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ У СУЧАСНИХ УГОРСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

БЕРТА Е.Т.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті проаналізовано відомі класифікації фразеологізмів у сучасних угорській та українській мовах, відзначено найбільш оптимальні принципи поділу фразеологічних одиниць. Основну увагу зосереджено на дослідженні семантики й структури фразеологізмів із соматичним компонентом. Визначено найуживаніші соматичні компоненти у фразеологічних системах зіставлених мов. З'ясовано, що в сучасних угорській та українській мовах такі фразеологізми найчастіше мають форму підрядного словосполучення.

Розглянуто труднощі, які виникають в українськомовних студентів у зв'язку з вивченням угорських фразеологізмів. Запропоновано способи оптимізації викладання угорських фразеологізмів носіям української мови.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічні єдності, фразеологічні зрощення, фразеологічні сполучення, фразеологічні вислови, соматизм, сурядний тип будови, підрядний тип будови.

BERTA Eleonora Tiborivna

Candidate of Philology,
Department of Finno-Ugrian Philology,
Kyiv National Linguistic University,
e-mail: bertanora73@gmail.com

SOMATIC PHRASEOLOGISMS IN MODERN HUNGARIAN AND UKRAINIAN

Introduction. The paper focuses on the classification of Hungarian and Ukrainian phraseological units and idioms, revealing theoretical and practical aspects of somatic phraseologisms study in both languages. **The research aims** at the structural analysis of somatic phraseologisms and idioms, their semantic features and linguistic peculiarities. Special interest is paid to the contrasting analysis of the somatic phraseologisms functioning in Hungarian and Ukrainian. **The novelty of the work** lies in the object of given investigation as Hungarian and Ukrainian somatic phraseologisms in their contrasting study have not been in the focus of linguistic analysis yet.

The main significance of the research is determined by classifying the somatic phraseologisms in Hungarian and Ukrainian on the basis of semantic criterion. **The results** of the research can be used in teaching lexicology, interpretation of the text and other disciplines as well as in working out special theoretical courses in contrastive study of Hungarian and Ukrainian phraseologisms. Convincingly proven in the paper is the conclusion that the number of subordinate structures with somatic phraseologisms is higher than the number of coordinate ones in both languages.

Keywords: phraseological unit, somatic phraseologisms, idioms, phraseological connections, phraseological expressions, subordinate structure, coordinate structure.

Формулювання проблеми та обґрунтування актуальності її розв'язання. Увага сучасних мовознавців спрямована на вивчення людського фактора в комунікативних процесах, тобто на дослідження ролі індивідуальних чинників в оволодінні певною мовою. Дослідження мови як засобу спілкування дає змогу розкрити та зрозуміти в ній ознаки людського феномену.

Кожна структурна одиниця мовної системи, а отже й фразеологічна система також, виконує комунікативну функцію. Надзвичайно важливим залишається вивчення різних структурних і семантичних груп фразеологічних одиниць. Матеріалом дослідження пропонуваної статті послуговували фразеологічні одиниці із соматичним компонентом. Соматична лексика – це лексика на позначення частин тіла. Вона становить одну з найбільш давніх універсальних лексичних груп і один із найактуальніших об'єктів дослідження в порівняльно-історичних, структурно-порівняльних і лінгвокультурологічних працях вітчизняних і закордонних лінгвістів, які виділяють цей пласт лексики здебільшого найпершим у лексико-тематичній стратифікації будь-якої мови. Назви частин тіла широко використовують у фразеотворенні. Фразеологізми із соматичним компонентом яскраво представлені у фразеологічних системах сучасних угорської та української мов, проте досі безпосередньо їх не порівнювали. Вважаємо актуальним і корисним саме такий вектор дослідження. Він має теоретичне значення й практичну цінність, зокрема для методології викладання угорської мови носіям української мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальнотеоретичному плані дослідженням фразеологізмів із соматичним компонентом займалися різні угорські мовознавці. Зокрема, Надь Ласло у своїй дисертації “Orosz-német összehasonlító frazeológia” (2001) дослідив соматизми в німецькій та російській мовах, розглянувши 1000 фразеологізмів із 30 назвами частин тіла. Наукову цінність мають спостереження Ходровича Ласло, який проаналізував роль семантичного поля в утворенні соматичних фразеологізмів [15]. Шомгеді Дьюла на основі сербсько-хорватської та угорської мов запропонував порівняльну характеристику соматизмів [18]. Юхас Йожеф [14] та Фьолдеш Чаба [13] зосередили свою увагу на вивченні явища еквівалентності фразеологічних одиниць російської, німецької та угорської мов. На матеріалі української мови соматичну лексику досліджувала С.Є. Панцьо, Л.В. Вакарюк [8], Н. Яніцька [10]. У російському мовознавстві фразеологізми із соматичним компонентом проаналізовано в роботах Л.Г. Ботиної [1], Р.М. Вайнтрауб [2], Ю.А. Гвоздарева [5] та ін. Отже, проблема формування й функціонування фразеологізмів із соматичним компонентом уже привертала увагу лінгвістів, проте в зіставному аспекті на матеріалі сучасних угорської та української мов їх ще не вивчали.

Метою статті є порівняння семантичних та структурних особливостей фразеологізмів із соматичним компонентом у сучасних угорській та українській мовах на основі результатів сучасної лексикографії.

Реалізація цієї мети потребувала розв'язання **таких завдань:**

- 1) здійснити теоретико-методологічний аналіз відомих класифікацій фразеологізмів в угорській та українській мовах;
- 2) емпірично визначити особливості будови соматичних фразеологізмів угорської та української мови.
- 3) дослідити семантику фразеологізмів із соматичним компонентом, з'ясувати ступінь їхньої еквівалентності.
- 4) порівняти семантичний та структурний рівень соматизмів в угорській та українській мовах.
- 5) розробити методологічні поради щодо викладання угорських фразеологізмів українськомовним студентам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фразеологізмом (фразеологічною одиницею) називається лексико-граматична єдність двох і більше компонентів, граматично організована за моделлю словосполучення чи речення.

Основними ознаками фразеологізмів в угорській мові є те, що:

- 1) вимовляючи фразеологічну єдність, ми розуміємо значення кожного її окремого слова як, наприклад, угор.: *szegény, mint a templom egere*;
- 2) при вимові фразеологізмів важливе лише те значення, яке передає фразеологічна єдність загалом, а не значення кожного окремого її елемента, наприклад, угор.: *egy követ fűjnak*;

- 3) фразеологізми мають постійну, однакову форму, отже, інверсія в них неприпустима;
- 4) фразеологізми – це утворення загальнонародного характеру;
- 5) у кожній фразеологічній єдності є своя історія, адже з плином часу фразеологізми зазнають своєрідного історичного розвитку, наприклад, угор.: *a maga malmára hajtja a vizet*.

В угорській мові багато мовознавців намагалися скласти повну класифікацію фразеологічних єдностей. Розглянемо деякі з них.

Бардоші Вілмош [12] поділяє фразеологізми на такі групи (класифікація 2012 року):

- 1) словосполучення;
- 2) вільні словосполучення із метафоричним значенням, до складу яких входять:
 - прислів'я,
 - порівняльні прислів'я,
 - ситуативні речення,
 - вислови, цитати,
 - приказки.

Натомість Жем'єі Янош [18] класифікує фразеологізми дещо інакше:

- 1) стандартні вирази, фрази;
- 2) прислів'я (дієслівні, прикметникові, іменникові, прислівникові, порівняльні);
- 3) приказки;
- 4) фразеологічні вислови.

Отже, стандартні вислови – це словосполучення, які вживаються в звичайному їхньому значенні, і в прямому, і в переносному. До стандартних фраз належать:

- 1) розмовні фрази;
- 2) народні;
- 3) описові;
- 4) метафоричні вислови.

Прислів'я – народні вислови повчального змісту, які пов'язані з певним історичним минулим.

За формою прислів'я бувають:

- 1) дієслівні;
- 2) із паралельною будовою;
- 3) порівняльні;
- 4) повні речення.

Приказки – короткі сталі вислови, що мають одночленну будову й іноді становить частину прислів'я, але без висновку. Власне, від прислів'їв приказки відрізняються синтаксичною незавершеністю, а також тим, що не мають повчальної настанови.

Фразеологічні вислови – це вислови з літературним походженням або історичним автором. За будовою вони є повноправними реченнями, а тому вживаються лише у формі цитати.

Щодо класифікації фразеологізмів в українській мові, то широкого визнання у вітчизняному мовознавстві набула семантична класифікація В.В. Виноградова [4].

За цією класифікацією фразеологізми поділяють на фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення.

Фразеологічні зрощення – семантично неподільні фразеологічні одиниці, значення яких не впливає зі значень їх компонентів. Наприклад: *собаку з їсти* – “бути майстром у якійсь справі”. Тут значення слів *собака* і *їсти* не відіграють жодної ролі, бо не можливо пояснити, чому знання й досвід передбачають поїдання собак.

До фразеологічних зрощень належать такі фразеологізми, як укр. *точити лясц* (*баляндраси*) – “вести пусті розмови”, *пекти раків* – “червоніти від сорому” [4].

Фразеологічні зрощення називають ще ідіомами (від гр. *idioma* “самобутній зворот”), під якими розуміють фразеологізми з повною втратою внутрішньої форми. Пояснити, як склалося значення ідіом, – складна етимологічна проблема.

Ідіоми неможливо дослівно перекласти на іншу мову. До ідіоми в іншій мові можна лише відшукати ідіому-відповідник, якщо така є, або перекласти її одним словом чи вільним словосполученням.

Фразеологічні єдності – семантично неподільні фразеологічні одиниці, цілісне значення яких умотивоване значенням їх компонентів [4].

Значення фразеологічної єдності виникає внаслідок узагальненого переносного значення вільного словосполучення. Це результат образного метафоричного переосмислення словосполучення. Як приклади можна навести такі фразеологічні єдності: *зробити з мухи слона* – “перебільшити щось” (угор. *túlzásba visz valamit*), *пальцем не ворухнути* – “нічого не зробити” [4].

Фразеологічні сполучення – звороти, у яких самостійне значення кожного слова є абсолютно чітким, але один із компонентів має зв’язане значення. Наприклад: *брати участь* (угор. *részlet vesz*), *досада бере* (угор. *elfog valakit a bánat*), *розквасити ніс* (угор. *betöri az orrát*) [4].

У кожному наведеному звороті всі слова мають своє значення, але одне зі слів реалізує таке значення, як правило, тільки в цьому звороті. Так, скажімо, слово *розквасити* реалізує значення “розбити до крові” лише зі словами *ніс*, *обличчя* та їхніми синонімами. Слово *брати* має значення “проймати” тільки у сполученнях зі словами *досада*, *злість* (не можна сказати: *радість бере*, *щастя бере* тощо).

Ті мовознавці, які дотримуються широкого розуміння фразеології, тобто відносять до неї комунікативні одиниці (речення) і будь-які влучні (крилаті) фрази, виділяють четвертий тип фразеологізмів – фразеологічні вислови.

Фразеологічні вислови – стійкі за складом і вживанням семантично подільні звороти, які складаються повністю зі слів із вільним значенням [4].

Фразеологічні вислови – це прислів’я, приказки, афоризми відомих політиків, письменників, діячів науки й культури: укр.: *Лиш боротись – значить жити* (І. Франко); *Без надії сподіваюсь* (Леся Українка); *Перейти рубікон* (Цезар); угор.: *Ember küzdj és bízva bizzál!* (Madách Imre), угор. *A munka egyik legszebb rendeltetése az embernek* (Deák Ferenc).

Останнім часом зростає увага до проблеми людського чинника в мові, відбувається перехід від лінгвістики іманентної, об’єктом вивчення якої є мова сама в собі й для себе, до лінгвістики антропологічної, що пропонує вивчати мову в тісному зв’язку з людиною, її свідомістю, мисленням, духовно-практичною діяльністю.

Як зазначає Ю.М. Караулов, “не можна пізнати саму по собі мову, не виходячи за її межі, не звертаючись до її творця, носія, користувача – до людини, до конкретної мовної особистості” [5, с. 78]. Однак звернення до творця мови, тобто до людини, не може бути повним, цілісним без аналізу і розуміння тієї лексики, яка породжена пізнанням її самої, передусім без аналізу соматичної лексики, яка іменує й відображає елементи будови людини, тобто без групи назв частин її тіла, яка є, без сумніву, одним із способів презентації соматичного коду культури в мовній картині світу.

Носії різних мов можуть бачити світ дещо по-різному, крізь призму своїх мов, тому погляд на світ є не універсальним, а національно специфічним. У науковий обіг увійшов вислів “мовна картина світу”. Це поняття стало одним із концептуальних у теорії пізнання. “Під мовною картиною світу звичайно розуміють зафіксовану в мові і специфічну для конкретного мовного колективу схему сприйняття дійсності; за допомогою цього поняття з’ясовують специфіку буття людини, народу” [6, с. 120].

Соматична лексика – одна з найбільш репрезентативних груп лексики. Причиною постійної уваги до соматизмів є той факт, що процес усвідомлення себе серед навколишньої дійсності і визначення себе як особистості людина почала з відчуттів, які виникають безпосередньо

через органи чуття і частини власного тіла. Людське тіло виявилось одним з найдоступніших для спостереження і вивчення об'єктом, і слова, що позначають частини тіла людини, так само древні, як і сама людська свідомість [7, с. 155].

За допомогою цих “інструментів” пізнання людина почала орієнтуватися в просторі і в часі, виражаючи своє відношення до світу. Еталоном просторової орієнтації людини є анатомічна орієнтація його тіла: передня частина – та, де розташовані її органи чуття, органи зору, задня сторона – сторона спини, що відображає структурний асиметризм людського тіла.

Тема людського чинника в мові останнім часом набуває великої актуальності, що свідчить про важливе методологічне зрушення, що намітилося в сучасному мовознавстві. Антропоцентрична парадигма, що припускає звернення до аналізу семантичних і понятійних категорій егоцентричної спрямованості, набуває, таким чином, домінуючого значення в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Лексико-семантичне поле “частини тіла” стосується категорії егоцентричної спрямованості і охоплює безліч концептів, що синтезуються за допомогою ментально-когнітивних операцій носіїв мови.

Назви частин тіла – найдавніший пласт лексики, що безпосередньо пов'язаний з функціонально-плотськими сторонами людського буття і відображає культурно-антропологічні особливості індивідів, що належать до тих або інших мовних співтовариств. Така лексика називається соматичною і належить до основного лексичного фонду, який склався протягом багатьох тисячоліть і який відображає не тільки знання носіїв мови про навколишній світ, але й їхні уявлення про себе і про свій організм. Для соматизмів характерні стійкість, висока частотність вживання і, як наслідок, розгалужена семантична структура. Широкі зв'язки соматизмів із реаліями навколишнього світу, в основі яких лежить принцип антропоморфізму, породжують умови для символізування функцій різних частин тіла, для утворення складної системи переносних значень у лексем цієї групи і сприяють фразеологізації соматичних словосполучень. У фразеологічній системі будь-якої мови концептуалізовано знання про мовну картину світу і всі типи відношень суб'єкта до її фрагментів.

Група соматизмів, як одна з найбільш архаїчних і стійких до змін компонентів лексичної системи, завжди використовувалася і використовується при вирішенні багатьох важливих проблем історії мови, зокрема для встановлення спорідненості мов. Ця лексико-семантична група найнаочніше демонструє процес утворення вторинних значень, семантичний зміст яких пов'язаний з людською діяльністю.

Уперше в лінгвістичний ужиток термін “соматичний” у фіно-угорознавстві увів Ф. Вакк [3], який, розглядаючи фразеологізми естонської мови з назвами частин людського тіла, назвав їх соматичними. Він зробив висновок про те, що вони належать до якнайдавніших пластів фразеології і складають найбільш уживану частину фразеологізмів естонської мови.

Терміни “соматизм”, “соматичний” має різні тлумачення. Згідно з широким тлумаченням, соматизми, соматичний (від грецького *soma (somatos)* – тіло) – це засоби позначення явищ, що стосуються сфери тілесності. У вузькому значенні, соматизм – це будь-яка значуща ознака, положення або рух особи і всього тіла людини (Е.М. Верещагін), тобто термін маркує всі форми однієї з невербальних мов – соматичної мови, що охоплює жести, міміку, пози, вирази осіб і різноманітні симптоми душевних рухів і станів [8, с. 101].

Історичні зміни відбувалися у свідомості людей і в суспільстві відносно ціннісної сторони сфери тілесності: від відкритого визнання культу краси людського тіла в античну епоху, через табування тілесності в період раннього Середньовіччя, вироблення нового суперечливого канону тілесності в епоху Відродження, посилювання тілесної дисципліни в період зародження капіталізму, що досяг піку у вікторіанську епоху, до реабілітації людського тіла і зняття чинних заборон на вияви тілесності в сучасній культурі. Дискурсивні практики, що знайшли віддзеркалення в створених в різні історичні епохи текстах, красномовно свідчать про еволюцію поглядів на тілесність.

Отже, у пропонованій роботі під соматизмами маємо на увазі мовні засоби позначення явищ, що стосуються сфери тілесності. Анатомічна лексика відіграє важливу роль у моделюванні соматичного фрагмента мовної картини світу й пов'язана з типовими для багатьох мов перенесеннями значень. Тіло, його структура є універсальним зразком для побудови системи понять як у мові, так і в культурі багатьох етносів. Так, зіставний аналіз фразеологізмів із соматичним компонентом на матеріалі угорської та української мов засвідчує, що в обох мовах домінують фразеологізми із соматизмами на позначення однакових частин тіла: **голова** (укр.: *голова варить* – угор.: *fő a feje*; укр.: *голова на плечах* – угор.: *nem ejtették a fejére*; укр.: *втрачати голову* – угор.: *elveszti a fejét*; укр.: *голова з плечей* – угор.: *fejét veszik*), **рука** (укр.: *голими руками* – угор.: *pusztá kézzel*; укр.: *з порожніми руками* – угор.: *üres kézzel*; укр.: *й руками й ногами* – угор.: *kézzel-lábbal*; укр.: *умиваю руки* – угор.: *mosom kezeimet*), **очі** (укр.: *куди очі бачать* – угор.: *ameddig a szem ellőt*; укр.: *очі злипаються* – угор.: *majd leragad a szeme*; укр.: *мозолити очі* – угор.: *szálka a szemében*; укр.: *відкрити очі* – угор.: *nyitott szemmel jár*; укр.: *дивитися правді в очі* – угор.: *szembenéz az igazsággal*).

Досліджуючи соматичні фразеологізми в угорській та українській мовах, можна виокремити сурядні та підрядні типи будови. До підрядного типу будови належать:

- 1) дієслово + іменник: укр.: *бруднити руки об кого* = дієслово + іменник: угор.: *beszennyezi a kezét vkivel*;
- 2) дієслово + іменник: укр.: *втерти носа* = іменник + дієслово: угор.: *lóvá tesz vkit, bolondját járattja vkivel*;
- 3) дієслово + прийменник + іменник: укр.: *брати за душу* = іменник + дієслово: угор.: *szívébe markol vkinek vmi*;
- 4) дієслово + прийменник + іменник: укр.: *стояти на ногах* = прикметник + іменник + дієслово: угор.: *saját lábára áll vki*;
- 5) дієслово + прикметник + іменник: укр.: *робити круглі очі* = прикметник + іменник + дієслово: угор.: *nagy szemeket mereszt*;
- 6) дієслово + іменник + прийменник + іменник: укр.: *вбити дураці з голови* = дієслово + іменник + іменник: угор.: *kiveri a bolondságot vkinek a fejből*;
- 7) прийменник + прикметник + іменник: укр.: *на свіжу голову* = прикметник + іменник: угор.: *friss fejjel, tiszta fejjel*;
- 8) прийменник + прикметник + іменник: укр.: *з перших рук* = прикметник + іменник: угор.: *első kézből*;
- 9) прикметник + іменник: укр.: *пуста голова* = прикметник + іменник: угор.: *üres fejű*;
- 10) прийменник + іменник: укр.: *за плечами* = іменник + прислівник: угор.: *vkinek a háta mögött*.

Сурядний тип будови значно обмеженіше представлений серед фразеологізмів із соматичним компонентом. Зокрема, в українській мові вдалося виявити фразеологізми сурядної будови із компонентами: *голова і два вуха* (“нерозторопна людина”), *ні голови, ні хвоста* (“що-небудь позбавлене логічного змісту”), *ні з плечей, ні з очей* (“непоказний”), *за плечима та за очима* (“далеко позаду”). У сучасній угорській мові теж є соматичні фразеологізми у формі сурядного словосполучення, наприклад: *se füle, se farka* (ні вух, ні хвоста – відповідає укр. *ні голови, ні хвоста*), *kézzel-lábbal* (дослівно: з руками і з ногами – відповідає укр.: *обома руками (за щось)*).

Також виділяємо соматичні фразеологізми, які є повноправними реченнями. За будовою вони формують декілька типів:

- 1) іменник + дієслово: укр.: *очі бігають* = дієслово + іменник: угор.: *szaladgál a szeme*;
- 2) іменник + прийменник + іменник + дієслово: укр.: *зуб на зуб не попадає* = дієслово + іменник: угор.: *vacog a foga vkinek*.

Цілком очевидно, що початок процесу викладання угорської мови досить швидко генерується відносно величезної кількості фразеологічних єдностей, які можуть знадобитися у викладанні

навіть на самому його початку. Хороших результатів у вивченні студентами фразеологізмів можна досягти лише в тому разі, якщо почати їх викладання на досить ранньому етапі вивчення мови.

Незважаючи на той факт, що система фразеологізмів одна із найнестійкіших систем у мові, яка легко і швидко зазнає змін, а також у ній часто відсутня логіка – у жодному разі не можна оминати її вивчення. Крім того, для якомога швидшого й ефективнішого опанування угорських фразеологізмів важливо групувати фразеологізми за різними ознаками. Так, наприклад, можна об'єднувати фразеологізми за граматичною схожістю (угор.: *napról napra* → *hétről hétre*, *házzól házra*) або за їхньою концепцією, чи за певною групою слів, які є ключовими (угор.: *A pénz nem boldogít; Az idő pénz; A pénznek nincs szaga*).

Під час викладання фразеології не можна забувати про “золоті правила” фразеологізмів, одним з яких, наприклад, є те, що елементи фразеологізмів постійні, їх не можна замінити та використовувати синоніми (угор.: *valaki részt vesz vmiben – részt vásárol*). Також потрібно пам'ятати, що вивчення фразеологізмів – процес пасивний, відповідно, щоб відшліфувати правильне вживання цих одиниць, потрібно витратити чимало часу на їх засвоєння.

На початкових етапах вивчення угорських фразеологізмів допоміжним засобом є виокремлення єдностей за наявності в них загальновідомих міжнародних, інтернаціональних слів і термінів.

Ефективним є принцип кооперації, що полягає в паралельному закріпленні різних видів інформації. Зокрема, вивчаючи угорські фразеологізми, студенти одночасно дізнаються значення дієслівних префіксів або принципи побудови певних складних слів.

На семантичному рівні варто пам'ятати, що кожна лінгвокультура має свої самобутні фразеологізми, які потребують особливої уваги. Так, наприклад, у кожній із зіставлених мов (українська, угорська) виявлено фразеологізми зі специфічними соматизмами, які відсутні у фразеологічних одиницях іншої мови. Українська мова має фразеологізми із соматизмом **тім'я** (*не в тім'ячко битий*), **кутні (зуби)** (*сміятися на кутні*), **потилиця** (*випхати в потилицю*). Натомість в угорській мові представлені фразеологізми з такими специфічними соматизмами: **іпу (ясна)** – *nincs ípüére* (*не до ясен – не до вподоби*); **ере (жовч)** – *az epe beszél belőle* (*у комусь говорить жовч – злість, ненависть говорить*); *főrr az epéje* (*кипить жовч у комусь – розіллитися*); *még az epéje se keserű* (*навіть жовч не гірка – хороша людина*); **тудб (легеня)** – *porzik a túdeje* (*покриваються пилом легені – спраглий*).

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, фразеологічні одиниці із соматичним компонентом широко представлені в сучасних угорській і українській мовах. Серед них чимало одиниць із соматизмами на позначення однакових частин мови. Водночас кожна з мов виявляє свою специфіку у фразеологічному використанні соматизмів.

Викладання фразеологізмів поживляє вивчення угорської мови. Але викладачам варто використовувати на заняттях не лише найуживаніші фразеологізми, а всі фразеологічні єдності, які є в мові. Знання фразеологізмів збагачує лексичний запас студентів, розширює їхні комунікативні можливості, свідчить про глибоке оволодіння лексичними багатствами мови.

Виконане дослідження відкриває перспективи для подальшого поглибленого вивчення сучасних угорської та української мов у зіставному аспекті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ботина Л.Г. Соматические фразеологические единицы в русских говорах / Л.Г. Ботина // Фразеология и контекст. – Самарканд, 1987. – С. 45–50.
2. Вайнтрауб Р.М. О соматических фразеологизмах в русском языке. / Р.М. Вайнтрауб // Лексические единицы русского языка и их изучение: Сб. ст. / Ташкент, гос. пед. институт. – Ташкент, 1980. – С. 81–95.

3. Вакк Ф. О соматической фразеологии в современном эстонском литературном языке : автореф. ... канд. филол. наук : 10.02.02 “Языки народов Российской Федерации” / Ф.О. Вакк. – Таллинн : Академия наук Эстонской ССР, 1964. – 23 с.
4. Виноградов В.В. Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины // В кн.: Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. – М., 1977. – С. 121–137.
5. Гвоздарев Ю.А. Рассказы о русской фразеологии / Юрий Анатольевич Гвоздарев. – М., 1988. – С. 4–17.
6. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 264 с.
7. Красовська К.В. Зв’язок концептуальної та мовної картин світу з етнічною ментальністю / К.В. Красовська // Культура народів Причорномор’я. – 2009. – № 154. – С. 120–123.
8. Панцьо С. Культурологічна вагомість соматичної лексики (на матеріалі лемківської пісні) Стефанія Панцьо, Людмила Вакарюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол. ред. Н.Л. Іваницька]. – Вип. 16. – Вінниця: ТОВ “Фірма “Планер”, 2012. – С. 155–162.
9. Шанский Н.М. Фразеология современного русского языка / Н.М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1985. – С. 103–110.
10. Яніцька Н. Соматична лексика як об’єкт вивчення в іншомовній аудиторії / Наталія Яніцька // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – 2008. – Вип. 3. – С. 211–213.
11. Adamikné Jászó Anna. A Magyar nyelv könyve / Jászó Anna Adamikné. – Budapest, 1995. – О. 203–211.
12. Bárdosi Vilmos. Magyar szólások, közmondások adatbázisa / Vilmos Bárdosi. – Budapest : Tinta, 2012. – 76 о.
13. Földes Csaba. Magyar–német–orosz beszédfordulatok. A három nyelv azonos jelentésű állandósult szókapcsolatai / Csaba Földes. – Budapest : Tankönyvkiadó, 1987.
14. Juhász József. A frazeológia mint nyelvészeti diszciplína / József Juhász // Rácz Endre, Szathmári István (szerk.): Tanulmányok a mai magyar nyelv szókészlettana és jelentéstana köréből. – Budapest : Tankönyvkiadó, 1980. – О. 79–97.
15. Hadrovics László. Magyar frazeológia / László Hadrovics. – Budapest, 1995. – Í. 173–186.
16. O. Nagy Gábor. Mi fán terem? Magyar szólás mondások eredete / Gábor O. Nagy. – Budapest : Gondolat, 1957. – О. 79–87.
17. O. Nagy Gábor. Magyar szólások és közmondások / Gábor O. Nagy. – Budapest : Gondolat, 1966. – О. 111–119.
18. Zsemlyei János. A mai magyar nyelv szókészlete. 4. rész, A mai magyar nyelv állandósult szókapcsolatai. Frazeológia. Órszavak, 2010. szeptember (Hozzáférés: 2017. április 24.)

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

19. Фразеологічний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitslova.com/idioms-dictionary.html>
20. Фразеологічний словник української мови. У 2 кн. / [уклад. В.М. Білоноженко та ін.]. – К. : Наук. думка, 1993. – Кн. 1. – 528 с. – Кн. 2. – С. 529–980.
21. Forgács Tamás. Magyar szólások és közmondások szótára. Mai nyelvünk állandósult szókapcsolatai példákkal szemlélítve. – Budapest : Tinta Könyvkiadó, 2003. – 822 о.
22. Magyar szalások közmondások abatbázisa [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96/Downloads/TAMOP-4_2_5-09_Magyar_szolasok_kozmondasok_adatbazisa%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96/Downloads/TAMOP-4_2_5-09_Magyar_szolasok_kozmondasok_adatbazisa%20(1).pdf)

REFERENCES

1. Botyna L.H. Somatycheskiye frazeolohycheskiye edynytsy v russkykh hovorakh / L.H. Botyna // Frazeolohyia y kontekst. – Samarkand, 1987. – С. 45–50.
2. Vaintraub P.M. O somatycheskykh frazeolohyymakh v russkom yazyke. / P.M. Vaintraub // Leksycheskiye edynytsy russkogo yazyka y ykh yzuchenye: Sb. st. / Tashkent, hos. ped. ynstitut. – Tashkent, 1980. – С. 81–95.
3. Vakk F. O somatycheskoi frazeolohyy v sovremennom эстонском lyteraturnom yazyke : avtoref. ... kand. fylol. nauk : 10.02.02 “Yazyky narodov Rosseyiskoi Federatsyy” / F.O. Vakk. – Tallynn : Akademyia nauk Эстонской SSR, 1964. – 23 s.
4. Vynohradov V.V. Osnovnyie poniatiia russkoi frazeolohyy kak lnhvystycheskoi dystsyplyny // V kn.: Vynohradov V.V. Yzbrannyye trudy. Leksykolohyia y leksykohrafyia. – M., 1977. – S. 121–137.
5. Hvozhdarev Yu.A. Rasskazy o russkoi frazeolohyy / Yuri Anatolevych Hvozhdarev. – M., 1988. – S. 4–17.
6. Karaulov Yu.N. Russkyi yazyk y yazykovaia lychnost / Yuri Nykolaevych Karaulov. – M. : Yzdatelstvo LKY, 2007. – 264 s.
7. Krasovska K.V. Zviazok kontseptualnoi ta movnoi kartyn svitu z etnichnoiu mentalnistiu / K.V. Krasovska // Kultura narodov Prychernomorja. – 2009. – № 154. – S. 120–123.
8. Pantso S. Kulturolohichna vahomist somatychnoi leksyky (na materialy lemkyvskoi pisni) Stefaniia Pantso, Liudmyla Vakariuk // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: filolohiia (movoznavstvo): zbirnyk naukovykh prats / [hol. red. N.L. Ivanytska]. – Vyp. 16. – Vinnytsia: TOV “Firma “Planer”, 2012. – S.155–162.
9. Shanskyi N.M. Frazeolohyia sovremennoho russkogo yazyka. – M. : Vysshhaia shkola, 1985. – S. 103–110.
10. Ianitska N. Somatychna leksyka yak obiekt vyvchennia v inshomovnii audytorii. / Nataliia Yanitska // Teoriia i praktyka vykladannia ukrainskoi movy yak inozemnoi. 2008. Vyp. 3. – S. 211–213.
11. Adamikné Jászó Anna. A Magyar nyelv könyve / Jászó Anna Adamikné. – Budapest, 1995. – O. 203–211.
12. Bárdosi Vilmos. Magyar szólások, közmondások adatbázisa / Vilmos Bárdosi. – Budapest : Tinta, 2012. – 76 o.
13. Földes Csaba. Magyar–német–orosz beszédfordulatok. A három nyelv azonos jelentésű állandósult szókapcsolatai / Csaba Földes. – Budapest : Tankönyvkiadó, 1987.
14. Juhász József. A frazeológia mint nyelvészeti diszciplína / József Juhász // Rácz Endre, Szathmári István (szerk.): Tanulmányok a mai magyar nyelv szókészlettana és jelentéstana köréből. – Budapest : Tankönyvkiadó, 1980. – O. 79–97.
15. Hadrovics László. Magyar frazeológia / László Hadrovics. – Budapest, 1995. – O. 173–186.
16. O. Nagy Gábor. Mi fán terem? Magyar szólás mondások eredete / Gábor O. Nagy. – Budapest : Gondolat, 1957. – O. 79–87.
17. O. Nagy Gábor. Magyar szólások és közmondások / Gábor O. Nagy. – Budapest : Gondolat, 1966. – O. 111–119.
18. Zsemlyei János. A mai magyar nyelv szókészlete. 4. rész, A mai magyar nyelv állandósult szókapcsolatai. Frazeológia. Órszavak, 2010. szeptember (Hozzáférés: 2017. április 24.)

Дата надходження до редакції 23.10.2017